

Рыбгасы размешчаны ў асноўным у Брэсцкай і Мінскай абласцях, рыбагадавальнікі — у Віцебскай. Тут разводзяць карпа, карася, таўсталобіка, белага амура, сома, фарэль, сцерлядзь. Акрамя спецыялізаваных рыбгасаў рыбаводствам займаюцца фермеры і індыўідуальныя прадпрымальнікі.

Па карце атласа (с. 49) вызначце, дзе размешчаны рыбагаспадарчыя прадпрыемствы па вырошчванні карпа, амура, карася, таўсталобіка, фарэлі і асятровых.

Падвядзём вынікі. Галоўным прадпрыемствам у Беларусі па нарыхтоўцы драўніны з'яўляецца канцэрн «Беллеспаперапрам». Паляўнічыя гаспадаркі ёсць практычна ў кожным адміністрацыйным раёне. У рыбнай гаспадарцы выкарыстоўваецца каля 600 вадаёмаў і вадацёкаў краіны.

Праверце сябе. 1. Якая структура лясной гаспадаркі? 2. У чым асаблівасці лесанарыхтовак у краіне? 3. Назавіце віды прамысловых рыб, якія жывуць ў азёрах і якіх разводзяць у рыбгасах і рыбагадавальных.

Праблемныя пытанні. 1. Якая роля лясной гаспадаркі ў забеспячэнні эканамічнай, энергетычнай, экалагічнай і харчовай бяспекі Беларусі? 2. Якая роля паляўнічых гаспадарак у захаванні жывёльнага свету?

Ад тэорыі да практыкі. Уявіце сябе карыстальнікам паляўнічых угоддзяў. Якія ўмовы вядзення паляўнічай гаспадаркі неабходна ўлічваць? Што вы зробіце, каб развіваць паляўнічы турызм?

§ 30. Геаграфія прамысловасці. Горназдабыўная прамысловасць

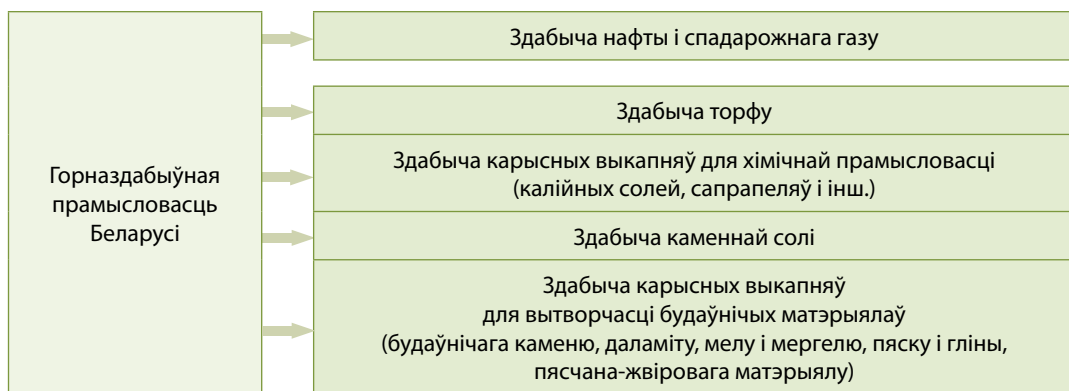
Успомніце. На якія віды падзяляюцца карысныя выкапні па ўмовах іх выкарыстання? Якія спосабы здабычы карысных выкапняў вы ведаеце?

1. Прамысловасць. На долю прамысловасці ў Беларусі прыпадае 25 % ВУП (2023 г.), у ёй занята 24 % у спісачнай колькасці занятых у эканоміцы. У структуры аб'ёму прамысловай вытворчасці доля горназдабыўнай прамысловасці — 1,5 %, апрацоўчай прамысловасці — 89,6 % (2024 г.).

Успомніце, якія яшчэ вытворчасці вылучаюцца ў структуры прамысловасці.

У цяперашні час у Беларусі налічваецца звыш 16 тыс. прамысловых арганізацый. Па аб'ёме прамысловай вытворчасці вылучаюцца Мінская, Гомельская вобласці і г. Мінск.

Вядучая роля ў прамысловасці належыць апрацоўчым вытворчасцям. У галіновай структуры назіраецца высокая ўдзельная вага машынабудавання, хімічнай, нафтаперапрацоўчай і харчовай прамысловасці.

Мал. 96. Структурная схема горназдабыўной прамысловасці Беларусі

2. Горназдабыўная прамысловасць уключае прадпрыемствы па здабычы розных карысных выкапняў (мал. 96).

Усе прадпрыемствы галіны размешчаны каля крыніц сыравіны. Найбольшая ўдзельная вага ў горназдабыўной прамысловасці сярод рэгіёнаў прыпадае на Гомельскую вобласць (67 %). Больш за 25 % складае доля Брэсцкай і Мінскай абласцей.

Чаму менавіта Гомельская вобласць лідзіруе ў рэгіянальнай структуры галіны?

3. Здабыча нафты і спадарожнага газу. У 1964 г. у Беларусі было адкрыта Рэчыцкае радовішча, якое эксплуатаецца і сёння. У 2023 г. здабыта 1,87 млн т нафты. У цяперашні час распрацоўваецца 62 радовішчы нафты. У асноўным нафту здабываюць у Гомельскай вобласці. На долю Рэчыцкага, Асташкавіцкага і Вішанскага радовішчаў прыпадае 57 % здабычы. У 2024 г. у Беларусі выявілі новую залеж нафты на Гарцаўскай плошчы (Рэчыцкі і Хойніцкі раёны).

Якія радовішчы нафты ў Беларусі вы ведаеце?

Разам з нафтай у Гомельскай вобласці здабываецца спадарожны газ (каля 200 млн м³ штогод). Яго здабыча ажыццяўляецца на Краснасельскім нафтагазакандэнсатным радовішчы (каля Рэчыцы). Манапалістам па здабычы нафты і прыроднага газу ў рэспубліцы з'яўляецца «Беларуснафта» з галаўным прадпрыемствам у Гомелі.

4. Здабыча торфу. У недалёкім мінулым торф як паліва адыгрываў у краіне найважнейшую ролю.

Па аб'ёме здабычы торфу Беларусь займае лідзіруючыя пазіцыі ў свеце. Штогод здабываецца 2,5–3 млн т торфу.

Торфаздабыўныя прадпрыемствы размешчаны ва ўсіх абласцях краіны. Найбольшая доля ў здабычы торфу ў Мінскай вобласці — 38 %, далей ідуць Брэсцкая і Гродзенская вобласці. З прадпрыемстваў найбуйнейшы Старобінскі торфабрыкетны завод. Асноўны від прадукцыі — паліўныя брыкеты, па аб'ёмах вытворчасці якіх Беларусь лідзіруе. З'яўляюцца новыя віды: сушонка тарфяная і інш. Спусташэнне сыравіннай базы прадпрыемстваў прыводзіць да асваення новых участкаў торфараспрацовак. Шэраг прадпрыемстваў вырабляе абсталяванне для торфаздабычы або спецыяльныя грунты для высадкі расады.

Па карце атласа (с. 51) вызначце раёны, у якіх развіта вытворчасць торфабрыкетаў.

5. Здабыча карысных выкапняў для хімічнай прамысловасці.

Найважнейшае значэнне для Беларусі маюць запасы мінеральнай сыравіны для вытворчасці ўгнаенняў. Па аб'ёме здабычы калійных солей Беларусь займае чацвёртае месца ў свеце. Эксплуатацыю Старобінскага радовішча ажыццяўляе «Беларуськалій».

Вытворчасць прадпрыемства «Беларуськалій» прадстаўлена шасцю руднікамі і чатырма абагачальнымі фабрыкамі. Штогадовы аб'ём здабычы на прадпрыемстве складае 30–40 млн т калійных руд.

У 2015 г. пачата будаўніцтва горна-абагачальнага камбіната ў Любанскім раёне з запасамі калійных солей каля 4 млрд т.

У 2021 г. уведзены ў эксплуатацыю горна-абагачальны камбінат на базе Петрыкаўскага радовішча калійных солей (запасы — 1,8 млрд т).

Назавіце і пакажыце на карце радовішчы каменнай солі ў Беларусі.

Беларусь мае вялізныя разведаныя запасы каменнай солі па трох радовішчах. Здабыча каменнай солі метадам падземнага вышчалочвання ў цяперашні час ажыццяўляецца на Мазырскім радовішчы і складае больш за 380 тыс. т у год. На Старобінскім радовішчы праводзіцца здабыча каменнай солі шахтавым спосабам. Штогадовая здабыча солі дасягнула 1,2 млн т.

Акрамя разведаных радовішчаў выяўлены ўчасткі ў Гомельскай вобласці (Шастовіцкае, Акцябрскае) з добрымі ўмовамі залягання. Паводле ацэнак спецыялістаў, сумарныя запасы каменнай солі больш за 28 млрд т. Ці можна сцвярджаць, што Беларусь мае практычна неабмежаваныя запасы каменнай солі? Свой адказ абгрунтуйце.

У Беларусі адкрыты радовішчы сапрапеляў, прагнозныя рэсурсы якіх складаюць 2,6 млрд м³. У Жыткавіцкім, Дзятлаўскім, Ушацкім раёнах сапрапелі здабываюцца для патрэб сельскай гаспадаркі (мал. 97), у Пастаўскім і Гродзенскім раёнах яны сумесна з тарфянымі выкарыстоўваюцца як лячэбныя гразі.

6. Здабыча карысных выкапняў для вытворчасці будаўнічых матэрыялаў. Важнае значэнне ў Беларусі мае здабыча будаўнічага каменю і вытворчасць прадуктаў яго драблення і драбнення. У Брэсцкай вобласці прадпрыемства «Граніт» распрацоўвае Мікашэвіцкае радовішча будаўнічага каменю. Аб'ём здабычы будаўнічага каменю складае штогод 8 млн м³. У Лельчыцкім раёне на базе Глушкавіцкага радовішча функцыянуе друзавы завод (мал. 98).

Да якой тэктанічнай структуры прымеркавана Мікашэвіцкае радовішча?

У Віцебскай вобласці здабычу даламіту ажыццяўляе прадпрыемства «Даламіт». Сыравіна выкарыстоўваецца для вытворчасці даламітавай мукі, драбленага даламіту і іншых матэрыялаў. Штогод здабываецца ад 1 да 2 млн т даламіту.

Назавіце самае буйное радовішча даламіту ў Беларусі.

Для вытворчасці вапны і цэменту ў Беларусі выкарыстоўваюцца ў якасці сыравіны мел, мергель, гліна. Прадпрыемствы па здабычы мелу і мергелю працуюць у Крычаве, Касцюковічах і Краснасельску (Ваўкавыскі раён). У Гродзенскім раёне распрацоўваецца радовішча мелу «Старавіна».

Важнай сыравінай з'яўляюцца запасы легкаплаўкіх і тугаплаўкіх глін. Легкаплаўкія гліны размешчаны дастаткова раўнамерна па тэрыторыі краіны. Распрацоўваецца больш як 100 радовішчаў. Найбуйнейшае з іх — радовішча «Гайдукоўка» (Мінскі раён) — мае запасы каля 35 млн т.

Мал. 97. Здабыча сапрапеляў на возеры Дзікае ў Дзятлаўскім раёне

Мал. 98. Здабыча будаўнічага каменю ў Лельчыцкім раёне

Таксама буйныя радовішчы глін распрацоўваюцца ў Шумілінскім, Чашніцкім і Дзяржынскім раёнах. У Столінскім раёне здабываюцца тугаплаўкія гліны.

Радовішча «Леніна» па здабычы пяску фармовачнага і шкловлага ў Добрушскім раёне распрацоўваецца Гомельскім горна-абагачальным камбінатам. Штогод здабываецца каля 1 млн т. Аднак радовішча практычна цалкам выпрацаванае, таму вядзецца падрыхтоўка да прамысловага асваення новых радовішчаў у Столінскім раёне. На базе радовішча фармовачных пяскоў «Чэцверня» функцыянуе Жлобінскі кар’ер фармовачных матэрыялаў.

Мал. 99. Здабыча пяску

Беларусь добра забяспечаная сыравінай для будаўнічай галіны: будаўнічым пяском і пясчана-жвіровым матэрыялам. Здабыча будаўнічага пяску вядзецца больш чым на 80 радовішчах, а пясчана-жвіровага матэрыялу — больш чым на 100 радовішчах (мал. 99).

Кар’еры па здабычы будаўнічых пяскоў і пясчана-жвіровага матэрыялу ёсць у большасці раёнаў Беларусі. Найбольш інтэнсіўна радовішчы асвойваюцца недалёка ад абласных цэнтраў і сталіцы.

Знайдзіце на карце (с. 6–7, 51) радовішчы будаўнічых пяскоў і пясчана-жвіровага матэрыялу.

Падвядзём вынікі. Доля горназдабыўной прамысловасці складае 1,2 % прамысловай вытворчасці. Па прамысловых запасах і здабычы калійных солей Беларусь уваходзіць у лік сусветных лідараў. Для вытворчасці будаўнічых матэрыялаў у краіне здабываюць будаўнічы камень, даламіт, мел, мергель, гліны, будаўнічы і шкловы пясок.

Праверце сябе. 1. Якія прадпрыемствы вядуць здабычу нафты і спадарожнага газу? 2. Для якіх мэт у цяперашні час выкарыстоўваецца торф? 3. Назавіце асноўныя радовішчы даламіту, мелу, мергелю. Для вытворчасці якой прадукцыі яны выкарыстоўваюцца? 4. Назавіце спосабы здабычы каменнай солі ў Беларусі.

Праблемныя пытанні. 1. Чаму «Беларуськалій» называюць флагманам калійнай здабычы ў краіне? 2. Чаму здабыча будаўнічага каменю, пяскоў і пясчана-жвіровага

матэрыялу важная для Беларусі? 3. Якія экалагічныя праблемы ўзнікаюць у выніку развіцця горназдабыўной прамысловасці?

Ад тэорыі да практыкі. Вам неабходна прадставіць на выставе інфармацыю пра развіццё горназдабыўной прамысловасці вашага рэгіёна. Распрацуйце для гэтага буклет.

§ 31. Геаграфія электраэнергетыкі

Успомніце. Якія тыпы электрастанцый вы ведаеце? Чаму электраэнергетыка з'яўляецца важнай галіной? Якія рэсурсы адносяцца да энергетычных?

1. Фактары размяшчэння і ўмовы развіцця электраэнергетыкі.

Задавальненне патрэб эканомікі і насельніцтва краіны ў энерганосьбітах забяспечвае энергетычную бяспеку краіны. На размяшчэнне прадпрыемстваў па вытворчасці электраэнергіі ў Беларусі ўплываюць розныя фактары. Для размяшчэння дзяржаўных раённых электрастанцый (ДРЭС) спачатку выбіраліся пляцоўкі паблізу радовішчаў торфу, а затым — побач з магістральнымі газаправодамі. У буйных гарадах, дзе развітая прамысловасць і пражывае шмат жыхароў, размяшчаюцца цеплаэлектрацэнтралі (ЦЭЦ) — крыніцы электраэнергіі і гарачай вады. Гідраўлічныя электрастанцыі (ГЭС) прымеркаваны да рэк. Ветравыя электраўстаноўкі (ВЭУ) размяшчаюцца на ўзвышшах, а сонечныя электрастанцыі (СЭС) — на адкрытых прасторах, не прыдатных для сельскагаспадарчага выкарыстання.

Пачатак развіццю сучаснай электраэнергетыкі быў пакладзены ў 1921 г. планам электрыфікацыі Расіі (ГОЭЛРО). У адпаведнасці з ім найперш пачалі працу электрастанцыі ў Мінску, Віцебску, Гомелі, Бабруйску. Самымі буйнымі электрастанцыямі ў 1920-я гг. былі Мінская (3 тыс. кВт) і Добрушская (1,6 тыс. кВт). У 1927 г. каля Оршы пачалося будаўніцтва Беларускай ДРЭС — першай буйной электрастанцыі ў Беларусі, праектная магутнасць якой у 1940 г. дасягнула 34 тыс. кВт. Ад гэтай станцыі па лініях электраперадач атрымалі танную і ўстойлівую энергію Віцебск, Магілёў, Орша, Шклоў. У гады Вялікай Айчыннай вайны электраэнергетыка краіны была амаль поўнасцю знішчана. Да 70-х гг. XX ст. галоўнымі відамі паліва на электрастанцыях былі торф і вугаль, затым мазут, а ў цяперашні час — прыродны газ. Каля 85 % энергарэсурсаў імпартаўца.

На долю электраэнергетыкі прыпадае каля 7 % прамысловай вытворчасці. Гэта адна з вядучых галін эканомікі з высокім узроўнем тэхнічнага і інжынернага патэнцыялу. У Беларусі пераважаюць цеплавыя электрастанцыі (ЦЭС): ДРЭС і ЦЭЦ. На долю ГЭС і альтэрнатыўных крыніц